

Realitatea Economică este o publicație economică trimestrială ce identifică cele mai importante evoluții economice și politice. Cititorii săi sunt jurnaliștii economici, decidenți de politici, reprezentanți ai companiilor locale, străine și ai băncilor comerciale, precum și a instituțiilor internaționale, ambasadelor și partidelor politice.

Acronimele și abrevierile utilizate:

f-a-p – față de anul precedent; f-t-p – față de trimestrul precedent; f-l-p – față de luna precedentă; f-s-a – față de sfârșitul anului precedent; s-p – sfârșit de perioadă; T1:18 – trimestrul unu 2018; Ian:18 – ianuarie 2018; BNS – Biroul Național de Statistică; ANOFM – Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă; BNM – Banca Națională a Moldovei; MDL – leul moldovenesc; ISD – investiții străine directe; p.p. - puncte procentuale.

EXPERT-GRUP este un centru analitic independent (eng: think-tank), specializat în cercetări economice și de politici publice. Ne poziționăm ca un centru analitic neutru din punct de vedere politic și ideologic și nu reprezentăm interese economice, corporative sau politice. Misiunea organizației este de a promova interesul public și a elabora soluții eficiente și inovatoare pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Pentru a înfăptui acest deziderat nobil, Expert-Grup oferă mediul instituțional și creativ necesar pentru manifestarea gândirii libere și netriviale, ceea ce permite organizației să fie un lider în furnizarea de analize nepărtinitoare.

Date de contact:

Republica Moldova, mun. Chișinău
str. Bernardazzi 45, MD-2012
Telefon: +373 22 929 994
Email: info@expert-grup.org

Indicele de Alertă Timpurie (IAT)

IAT este format prin agregarea a opt indicatori: temperatura medie a aerului, cantitatea precipitațiilor, exportul de mărfuri, transferurile în favoarea persoanelor fizice, creditele noi acordate persoanelor juridice, transportul de mărfuri, veniturile din impozitul pe venitul persoanelor fizice, cheltuielile bugetare. Mai multe detalii privind metodologia de calcul pot fi găsite pe pagina [EXPERT-GRUP](#).

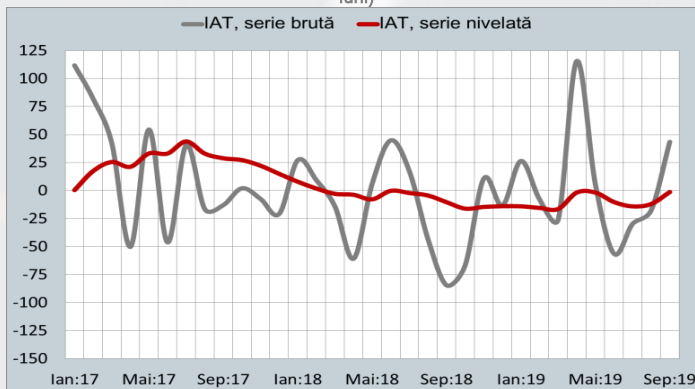
Autori:

Adrian Lupușor,
Alexandru Fala,
Dumitru Pîntea,
Iurie Morcotîlo,
Vadim Gumene,
Tatiana Savva.

Top 10 evenimente economice ale anului 2019 și top 10 provocări pentru 2020

Pe parcursul anului 2019, dinamica economică s-a stabilizat, fără a prezenta premise de accelerare. Indicele de Alertă Timpurie, calculat trimestrial de către Expert-Grup, denotă unele semne destul de timide de creștere a dinamicii economice, tendință care arată destul de nesigur pe fundalul tendințelor

Indicele de Alertă Timpurie, serie brută și serie filtrată (media mobilă din ultimele 12 luni)

Sursa: BNM, BNS, calcule EG

îngrijorătoare privind activitatea investițională privată, remiterile și exporturile. În schimb, politica bugetară expansionistă pentru al doilea an consecutiv urmează să impulsioneze activitatea investițională a statului, cu riscuri, însă, pentru creșterea economică din anii următori.

Actuala ediție specială a „Realității Economice” prezintă principalele 10 evenimente economice ale anului 2019, precum și principalele 10 provocări pentru anul 2020 (și nu doar), în opinia Expert-Grup.

Top 10 evenimente economice ale anului 2019:

1. Stabilizarea creșterii economice
2. Relaxarea politicii monetare
3. Reticența investitorilor
4. Adoptarea bugetului de stat pentru 2020
5. Finalizarea transparentizării acționarilor din băncile de importanță sistemică
6. Funcționarea legii salarizării
7. Scăderea volumului de transferuri din străinătate
8. Fluctuația exporturilor
9. Creșterea îndatorării populației și reglementarea sectorului de microîmprumuturi
10. Incorporarea rezultatelor recensământului populației din 2014 în statistica oficială.

Top 10 provocări economice ale anului 2020

1. Finanțarea deficitului bugetar planificat pentru 2020
2. Sub-executarea proiectelor investiționale publice cu finanțare externă
3. Aprovizionarea țării cu gaze naturale
4. Temperarea ritmurilor de creștere a veniturilor populației
5. Înăsprirea condițiilor pieții forței de muncă
6. Riscuri climaterice
7. Asigurarea independenței juridice și de decizie a BNM
8. Investigarea fraudelor din sectorul bancar
9. Răcirea economiei mondiale
10. Creșterea presiunilor pe contul curent

Top-10 evoluții economice ale anului 2019

1. Stabilizarea creșterii economice

În 2019 creșterea PIB-ului ar putea oscila în jur de 5%, însă dinamica economică se va încadra în modelul specific ultimilor ani. După declinul din 2015, creșterea PIB-ului s-a uniformizat și a oscilat în jur de 4-5% - o fluctuație apropiată de rata naturală de creștere. Totuși, pe termen lung, se atestă o stabilizare a creșterii PIB-ului potențial în jurul valorii de 4%. Acest fapt reprezintă, mai curând, un semn de îngrijorare. Astfel, în contextul în care factorii fundamentali, cum ar fi capitalul și forța de muncă, ce asigură creșterea economică cunosc evoluții anoste, după faza de evoluție stabilă ar putea urma o temperare a dinamicii PIB-ului efectiv și, implicit, a PIB-ului potențial. Formarea de capital nou în sectorul privat, practic, a stagnat în ultimii 6 ani. Din 2014 până 2017 investițiile private au scăzut cu peste 20%, iar creșterile din 2018 și 2019, doar au compensat scăderea. Totodată, deși în ultimi ani avem un „boom” al investițiilor publice, există îngrijorări privind eficiența și durabilitatea acestora. O altă constrângere ține de capitalului uman din cauza deficitului acut al forței de muncă calificate, iar emigrarea abundentă a cetățenilor moldoveni doar acutizează această problemă.

Dinamica economică favorabilă a fost impulsionată în mare parte de rolul activ al statului, în special în contextul electoral, în timp ce sectorul privat rămâne vulnerabil și incert. Stabilizarea creșterii economice este confirmată de către evoluția Indicelui de Alertă Timpurie (IAT), calculat trimestrial de către Expert-Grup. Astfel, după ce în a doua jumătate a anului 2018 și în primele luni ale anului 2019, IAT a fost într-o fază de stagnare, din T2:19 indicatorul relevă o creștere moderată. Printre factorii care au impulsionat activitatea economică merită de menționat rolul activ al statului. În particular acest fapt se referă la T1-T2:19, perioadă în care statul a majorat cheltuielile publice cu 17,4% f-a-p. Acest avânt a fost determinat, cel mai probabil, de faptul că 2019 a fost un an electoral intens, cu alegeri parlamentare și locale. Acest fapt a determinat o politică bugetară expansionistă, caracterizată prin lansarea amplelor programe de infrastructură, majorării salariilor bugetare și a altor plăți sociale. Totuși, în a doua jumătate a anului creșterea cheltuielilor bugetare s-a temperat. În sectorul privat, la fel, s-a atestat o intensificare a activității investiționale în prima jumătate a anului pe fundalul reducerii ratelor contribuțiilor sociale achitate de către patron. Totuși, efectele respective tind să se disipeze rapid: în a doua jumătate a anului s-a produs o încetinire vizibilă a activității investiționale, tendință care ar putea continua și în 2020 din cauza incertitudinilor asociate cu perioada electorală.

2. Relaxarea politicii monetare

Pe parcursul anului 2019, BNM a trecut de la înăsprirea la relaxarea politicii monetare. În vara anului 2019 rata de bază a fost majorată de 2 ori: în iunie de la 6,5 la 7% și la sfârșitul lunii de la 7 la 7,5%. Printre factorii care au determinat majorarea ratelor de politică monetară putem menționa creșterea cererii agregate impulsionate de promovarea unei politici fiscal-bugetare expansioniste, majorarea unor prețuri reglementate (tarifele la energie electrică) și majorarea accentuată a prețurilor la unele produse agroalimentare (cartofi și legume). Creșterea presiunilor inflaționiste s-a materializat în accelerarea majorării Indicelui Prețurilor de Consum (IPC) de la 2,2% f-a-p în Ian:19 la 7,1% f-a-p în Noi:19. Totodată BNM prognozează o tendință dezinflaționistă pe parcursul anului 2020, când inflația va intra în coridorul țintit de BNM de $5\% \pm 1,5$ p.p.. În acest context, în Dec:19 BNM a decis să relaxeze politica monetară prin diminuarea ratei de bază de la 7,5 la 5,5% și reducerea ratei rezervelor obligatorii pentru resursele atrase în lei în 2 etape până la 41%. Totodată, în Iul:19 BNM a decis majorarea ratei rezervelor obligatorii pentru resursele menținute în valută de la 14 la 17%, iar în Dec:19 s-a hotărât o nouă majorare de la 17% la 20% ce se va aplica în T1:20. Aceste decizii au fost luate după ce 8 ani la rând (2011-2019) rata rezervelor obligatorii pentru resursele atrase în valută a fost menținută constant la nivelul de 14% și este, într-o anumită măsură, o acțiune neobișnuită. Prin această abordare BNM va demotiva într-o anumită măsură intermediere financiară în valută și va încuraja intermedierea financiară în moneda națională. Totuși, relaxarea atât de pronunțată a politicii monetare, atât pe filiera ratei de bază, cât și a normei rezervelor obligatorii în lei, trezește anumite îngrijorări ce țin de independența instituției, deoarece această decizie este luată în contextul unui buget expansionist adoptat în ajun electoral, deficitul căruia va fi finanțat în mare parte prin împrumuturi de la băncile comerciale prin intermediul valorilor mobiliare de stat. Astfel, relaxarea politicii monetare va permite Guvernului să se împrumute în condiții mult mai avantajoase de la bănci în urma reducerii ratei de referință și disponibilizării unui volum mai mare de lichidități în sistemul bancar. În același timp, baza analitică pentru o relaxare atât de vizibilă a politicii monetare nu este suficient de clară, deoarece problema excesului de lichidități care motiva anterior majorarea normei rezervelor obligatorii nu a fost soluționată, iar micșorarea recentă a acesteia pare a fi o acțiune pro-ciclică a BNM, în context electoral, cu riscuri inflaționiste și de credibilitate în 2020.

3. Adoptarea bugetului de stat pentru 2020

Adoptarea bugetului de stat pentru 2020 a trezit multe polemici și îngrijorări, pe fundalul caracterului expansionist al programelor investiționale și a deficitului bugetar sporit în context electoral, dar și în contextul relaxării politicii monetare. Totuși, o analiză mai atentă a Legii bugetului de stat pentru 2020 relevă faptul că doar 10% din spațiul fiscal este destinat măsurilor de politici noi, iar 90% contribuie la realizarea măsurilor de politici asumate în anii precedenți. Principalele măsuri de politici ale proiectului de buget pentru anul 2020 se referă la: extinderea autonomiei financiare locale prin creșterea defalcărilor din impozitul pe venit al persoanelor fizice și suplinirea Fondului de susținere financiară a teritoriilor cu 10% din impozitul pe venitul din activitatea de întreprinzător; majorarea salariilor cu 6-10% pentru majoritatea angajaților bugetari; implementarea programelor de asistență socială care prevăd prestații sociale mai mari pentru susținerea persoanelor cu venituri mici. În plus, parametrii macroeconomici prevăzuți în legea bugetului sunt bazați pe o prognoză de ușoară înrăutățire a condițiilor economice din 2020. În comparație cu prognozele aprobate în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) 2020-2022, principalii indicatori macroeconomici au fost revăzuți: creșterea reală a Produsului Intern Brut (PIB) de la 4.0% la 3.8%, inflația de la 5.0% la 5.7%, iar pentru cursul mediu anual MDL/USD se așteaptă o depreciere a leului de la 18,47 lei până la 19,63 lei versus prognoza de 18,97 MDL/USD.

4. Reticența investitorilor

Incertitudinea politică și economică din ultima perioadă din Republica Moldova au determinat un comportament investițional reticent. Chiar dacă în T2:2019 intrările de investiții directe în economia națională s-au triplat față de anul precedent, acestea au beneficiat un număr limitat de companii, preponderent din domeniul cultivării și distribuției produselor agricole și sectorul bancar, însă mai puțin în alte sectoare ale economiei. De asemenea, comportamentul precaut al investitorilor este probat și de dinamica negativă a veniturilor reinvestite (dividendele plătite investitorilor chiar au depășit profiturile obținute în T2:19). Toate acestea ne fac să conștientizăm faptul că avantajele competitive care au marcat primii ani de deschidere față de economia de piață se erodează foarte rapid. Mai mult ca atât, în profil regional Republica Moldova este perdantă în cursa de atragere a investițiilor, or acest lucru indică asupra faptului că deficiențele existente în mediul de afaceri din țară nu au fost abordate într-un mod sistemic pe parcursul timpului. Același lucru este confirmat și de scorurile modeste acumulate de Republica Moldova în clasamentele internaționale ce caracterizează situația economică a țării noastre și atractivitatea acesteia pentru investitori.

5. Fluctuația exporturilor

Exporturile Republicii Moldova au început să resimtă temperarea cererii externe, înregistrând în perioada ian-oct:19 o creștere mediocră de doar 3,4% față de anul precedent. Trebuie de menționat că, exporturile sunt pe linia de plutire doar grație livrărilor spre Turcia, în timp ce exporturile spre UE au înregistrat scăderi, iar cele spre CSI au înregistrat valori pozitive urmare a sporirii reexporturilor. Pe lângă aceste evoluții îngrijorătoare, mai constatăm și un șir de carențe ce țin de concentrarea exporturilor, atât în profil geografic, cât și sub aspectul structurii produselor exportate. Acest lucru este agravat de faptul că exporturile date înglobează în sine o valoare adăugată destul de joasă (fie produse agricole primare, fie produse industriale prelucrate în regim de lohn), relevând astfel nivelul scăzut al competitivității producătorilor autohtoni, fapt ce subminează sustenabilitatea exporturilor per ansamblu. În aceste condiții este iminentă o reevaluare a paradigmei de stimulare a exporturilor, în mod particular pe dimensiunile ce implică o competitivitate sporită și o valoare adăugată mai înaltă.

6. Scăderea volumului de transferuri din străinătate

Pe parcursul anului 2019 transferurile din străinătate în favoarea persoanelor fizice din Republica Moldova a fost în continuă scădere. Statistica transferurilor nete și ajustate sezonier, care este publicată de către Banca Națională a Moldovei, arată o contractare aproape în fiecare lună, cu excepția lunilor aprilie și septembrie, în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent. Cumulativ, în primele zece luni ale 2019 volumul transferurilor nete ajustate sezonier s-a diminuat cu 5% f-a-p. Această diminuare este sensibilă pentru gospodăriile din Republica Moldova, deoarece ponderea transferurilor este în jur de 15% din totalul bugetului unei familii medii și tocmai 20% în zonele rurale. Diminuarea transferurilor a fost compensată însă de creșterea semnificativă a salariilor în termeni reali de aproximativ 10% f-a-p în prima jumătate a anului 2019. Totodată, impactul net a scăderii transferurilor asupra veniturilor totale ale populației nu este cunoscut din cauza tergiversării publicării statisticii pe venituri de către Biroul Național de Statistică.

7. Funcționarea legii salarizării

Noua lege a salarizării aprobată în 2018 a continuat să fie implementată și în 2019 cu anumite efecte pozitive, însă problema echității și sustenabilității sistemului de remunerare în sistemul bugetar rămâne actuală. Legea permite pentru al doilea an consecutiv, majorarea salariilor pentru toți angajații sectorului bugetar (cu 10% în 2020), lucru care va permite creșterea salariului mediu lunar brut de la 6524 lei (7953 lei, sector real), la 7437.4 lei (9328 lei, sector real, prognozat). Acest lucru a fost posibil datorită majorării sumei valorii de referință – de la 1500 la 1650 lei, ceea ce a contribuit la majorarea cheltuielilor de personal cu 1 212,9 mil. lei, și aprobarea alocațiilor suplimentare la propunerea autorităților de 85,2 mil. lei. În același timp, menținerea unui număr mare de valori de referință a sistemului de salarizare unitar în sectorul bugetar nu asigură principiul de echitate și sustenabilitate intenționat inițial. Trebuie să menționăm că majorarea cheltuielilor de personal planificat pentru în 2020, cu 1,03 miliarde MDL constituie una din categoriile de cheltuieli economice cu cel mai înalt grad de creștere, similar cu cel dedicat prestațiilor sociale și subsidiilor. Deși, independent, nu este o măsură electorală, pe fonul adoptării „întârziate” ale unor măsuri de din legea salarizării (modificarea numărului de valori de referință, și valorii acestora pentru anumite categorii de bugetari), scăderii taxelor și discursului politic actual, există premise ca împreună, aceste majorări și modificările ulterioare să fie utilizate drept instrument politic. Doar disciplina bugetară și respectarea transparenței bugetare va permite responsabilizarea Guvernului și Parlamentului, și respectiv, permite utilizarea acestor resurse în mod eficient și echitabil.

8. Finalizarea transparentizării acționarilor din băncile de importanță sistemică

Vinderea pachetului majoritar de acțiuni al B.C. Moldindconbank către compania bulgară „DOVERIE UNITED-HOLDING AD” practic a finalizat procesul de transparentizare a acționarilor din băncile de importanță sistemică. Tranzacția realizată la începutul anului 2019 a fost urmată de alegerea unor noi membri în componența Consiliului băncii, fapt ce permite ridicarea regimului de supraveghere intensivă aplicat de BNM încă în anul 2016. De rând cu celelalte 3 bănci mari, B.C. Moldindconbank completează lista băncilor de importanță sistemică (B.C. MoldovaAgroindbank, B.C. Victoriabank și B.C. MobiasBanca) care sunt deținute și administrate de grupuri financiare străine. Drept urmare, investitorii instituționali străini au ajuns să controleze circa 90% din activele sectorului bancar, dar și cea mai mare parte a profitului generat de sector. Chiar și așa, alți investitori pleacă, aici fiind vorba de Societe Generale care a decis să vândă participația sa la B.C. Mobiasbanca către banca ungară OTP Bank. Deși plecarea grupului francez se înscrie în strategia de retragere din mai multe țări, aceasta demonstrează că Republica Moldova nu poate fi atractivă pentru marii investitori, atâta timp cât economia continuă să fie afectată de probleme fundamentale legate de justiție, corupție sau concurență.

9. Creșterea îndatorării populației și reglementarea sectorului de microîmprumuturi

Anul 2019 a însemnat o creștere semnificativă a creditării persoanelor fizice atât pe direcția creditelor imobiliare cât și pe cea a creditelor de consum. Totodată, pe lângă creditarea bancară, și împrumuturile ne-bancare au cunoscut un avans semnificativ. Creșterea veniturilor populației, scăderea ratelor de dobândă, relaxarea cerințelor de creditare sau chiar programul de stat “Prima Casă”, duc la apariția unei noi obișnuințe în rândul populației – rata lunară. Având în vedere că, multe instituții de creditare nu au o etică în afaceri onestă, utilizând pe alocuri practici abuzive de împrumut, aceasta expune unele categorii de persoane la riscul de supra-îndatorare în dorința unui trai peste ceea ce își pot permite. În vederea diminuării acestor riscuri și excluderii unor costuri exagerate aferente împrumuturilor, recent a fost inițiată procedura legislativă de plafonare a costurilor aferente unui credit, astfel încât valoarea acestora să nu depășească suma împrumutului inițial contractat.

10. Incorporarea rezultatelor recensământului populației din 2014 în statistica oficială

Începând cu luna septembrie 2019, Biroul Național de Statistică a început publicarea indicatorilor privind populația și piața muncii în corespundere cu rezultatele recensământului din 2014. Ajustarea acestor indicatori a dus la revizuirea metodologiei de calcul a indicatorilor privind piața muncii și la reexaminarea per se a numărului populației ocupate. Astfel, conform statisticii revizuite numărul populației ocupate în Republica Moldova a variat între 829 mii în T1:19 și 910 mii în T3:19. Numărul populației ocupate conform noii statistici s-a diminuat cu aproximativ 30% f-a-p, când numărul populației ocupate era de peste 1,2 mil. persoane conform datelor oficiale. De asemenea, ajustarea metodologiei privind piața muncii a dus la faptul că unii indicatori nu mai sunt comparabili. De exemplu, conform statisticii noi ponderea ocupării informale a scăzut la 25% din totalul populației ocupate de la 35% în conformitate cu metodologia precedentă. Astfel, ajustarea statisticii populației scoate în evidență contractarea semnificativă a forței de muncă în Republica Moldova.

Top-10 provocări economice pentru anul 2020

1. Finanțarea deficitului bugetar planificat pentru 2020

Deficitul bugetului public național (BPN) este planificat la nivelul de 3,3% din PIB, care trezește îngrijorări privind caracterul electoral al acestuia, cu repercusiuni asupra stabilității finanțelor publice și creșterii economice pe termen mediu și lung. Dacă excludem influența asupra deficitului a proiectelor finanțate din surse externe, nivelul planificat al deficitului se încadrează în regula bugetar-fiscală stabilită în legea finanțelor publice de 2,5% din PIB calculat fără granturi. Din această sumă, deficitul aferent proiectelor investiționale finanțate din contul împrumuturilor externe va constitui 4,8 mlrd. lei sau 65,3%. Respectiv, deficitul bugetar pe componenta de bază va fi de 2,6 mlrd. lei sau 34,7% din deficitul total al bugetului de stat, ceea ce constituie 1,1% din PIB-ul scontat pentru anul 2020. Principalele surse de finanțare a deficitului bugetului de stat sunt surse externe, intrări nete din împrumuturi externe pentru suport bugetar și implementarea proiectelor finanțate din surse externe (FMI, UE, BM, România). Din surse interne sunt emisiunile de valori mobiliare de stat și mijloace din privatizarea patrimoniului public. Totodată, dacă ținem cont că regula permite depășirea nivelului-limită al deficitului bugetului public național, doar condițiile existenței surselor reale de finanțare a proiectelor de investiții capitale finanțate din surse externe, există riscuri reale ca prognozele Guvernului să nu se realizeze. În primul rând, programul de asistență FMI se termină în martie 2020, iar practica generală a acestei instituții este de a nu negocia/aproba acorduri în anii electorali, ori 2020 este un an electoral. În al doilea rând, intervine condiționarea asistenței financiare de către Uniunea Europeană prin implementarea măsurilor anticorupție, asigurarea statului de drept, continuarea reformelor structurale, în special reforma justiției, condiționalități susținute și de Banca Mondială în Moldova, ori programul de guvernare actual nu conține angajamente clare pe nici una din aceste componente. O altă sursă de risc ține de creșterea împrumuturilor Guvernului de la băncile comerciale prin emiterea valorilor mobiliare de stat, fapt ce ar putea submina creditarea sectorului privat (băncile vor prefera să-și canalizeze lichiditățile spre plasamente practic fără risc în detrimentul sectorului real, care în condițiile încetinirii economice din 2020 ar putea prezenta mai multe riscuri).

2. Sub-executarea proiectelor investiționale publice cu finanțare externă

În 2020, proiectele investiționale planificate să fie finanțate din surse externe ar putea să fie executate în proporție redusă. Cu titlu de exemplu, dacă este să vorbim despre nivelul executării mijloacelor fixe în 2018, acesta a fost de 70% față de nivelul prognozat și doar 50% nivelul executării resurselor financiare destinate investițiilor capitale, tendință continuată în 2019 (la 11 octombrie 2019, 70% față de nivelul prognozat și doar 40% nivelul executării resurselor financiare destinate investițiilor capitale). Situația se datorează în mare parte planificării deficitare a proiectelor (inclusiv de investiții capitale) și drept rezultat, capacitate scăzută de implementare ale acestora. În aceste condiții, există riscul utilizării ineficiente și imobilizării resurselor publice în proiecte care își pot pierde actualitatea și importanța pentru dezvoltarea economică și creșterea nivelului de trai al populației țării. În același timp, atât timp, cât se alocă spațiu fiscal proiectelor de investiții capitale existente, nu pot fi demarate noi proiecte care ar putea genera schimbări importante.

3. Aprovizionarea țării cu gaze naturale

Deși contractul existent semnat între „Moldovagaz” și „Gazprom” urmează a fi prelungit, o eventuală întrerupere a tranzitului gazelor rusești prin rețeaua de transport gaze a Ucrainei reprezintă un risc pentru Republica Moldova. În acest context se încearcă identificarea un scenariu alternativ de livrare a gazelor naturale, începând cu 1 ianuarie 2020. Astfel, dacă Rusia și Ucraina nu vor ajunge la o înțelegere în ce privește tranzitarea gazelor, se pregătește aprovizionarea Republicii Moldova prin flux revers prin culoarul transbalcanic. Totodată, sunt realizate și alte măsuri importante pentru a asigura transportarea gazelor în regim revers: reparația capitală și punerea în funcțiune a segmentul de conductă magistrală RI (Razdelinaia – Ismail) și finalizarea reconstrucției conductei magistrale ŞDKRI (Şebelinka-Dnepropetrovsk-Krivoi Rog-Ismail) și a stației de măsurare gaze „SMG Căușeni”. În plus, în condițiile în care fluxul asigurat prin revers nu va fi suficient pentru a acoperi cererea de gaze în cele mai friguroase zile ale iernii, este prevăzut un instrument complementar care va permite Energocom procurarea gazelor de la Naftogaz (Ucraina) în baza unui credit BERD. În aceste condiții, riscul unei potențiale „crize a gazelor” sunt destul de mici. Cu toate acestea, însuși faptul că în 2020 pentru prima dată vor fi implementate soluții alternative celei tradiționale (procurarea gazelor naturale tranzitate prin Ucraina), implică riscuri, deoarece mecanismele nu au fost testate anterior, iar pregătirile au avut loc în regim alert.

4. Temperarea ritmurilor de creștere a veniturilor populației

În anii următori, bunăstarea populației poate fi afectată negativ atât de stagnarea surselor de venituri externe (transferuri de peste hotare), cât și celor interne (salarii). Diminuarea transferurilor de peste hotare în 2019 poate indica asupra atingerii unei limite de creștere a acestei surse de venituri, care este cauzată de epuizarea resurselor umane implicate în procesele de migrație. Un alt factor care poate afecta negativ în următorul an transferurile de peste hotare este încetinirea economiilor unde lucrează emigranții din Republica Moldova. Totodată, ritmurile-record de majorare a salariilor din 2018 și 2019 se pot tempera din cauza constrângerilor bugetare și celor de creștere mai lentă a productivității muncii. Totodată, acest risc pentru salarii este valabil mai curând pe termen mediu, deoarece în anul 2020 pot fi utilizate surse adiționale bugetare pentru a stimula creșterea salariilor.

5. Înăsprirea condițiilor pieții forței de muncă

Statistica ajustată privind populația ocupată publicată de către Biroul Național de Statistică în 2019 indică asupra creșterii deficitului forței de muncă. Diminuarea populației se manifestă printr-o ofertă mai scăzută pe piața muncii, care în același timp este însoțită de o creștere în ultimii ani a cererii din partea companiilor. Discrepanța dintre cererea și oferta forței de muncă se observă și în statistica locurilor vacante. În ultimii ani numărul locurilor înregistrate de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă s-a majorat de la 6 mii în 2016 la 12-14 mii în anul curent. Printre consecințele majore a deficitului forței de muncă se numără creșterea mai rapidă a salariilor decât productivitate muncii, ceea ce se întâmplă deja în Republica Moldova, precum și scăderea atractivității țării pentru investitorii străini.

6. Riscuri climaterice

Evoluțiile pentru anul 2020 sunt incerte, însă probabilitatea producerii unui fenomen climateric extrem este foarte înaltă. Condițiile climaterice relevă o dinamică îngrijorătoare. Astfel, tendința de majorare a temperaturii se accentuează, iar fenomenele meteorologice extreme devin o normalitate. Astfel, în ultimii 20 ani s-au înregistrat mai multe secete de diferită intensitate, iar cele mai severe au fost în 2003, 2007, 2012 și 2015. De asemenea, s-au produs și inundații, iar trei dintre cele mai puternice au avut loc în 2006, 2008 și 2010. În contextul fenomenelor meteorologice extreme trebuie de menționat înghețurile severe și ninsoarea abundentă din aprilie 2017. Totodată, constatăm că schimbările climatice afectează negativ dinamica economică și s-au transformat într-o constrângere iminentă pentru Republica Moldova.

7. Asigurarea independenței juridice și de decizie a BNM

În contextul unor noi aranjamente politice, asigurarea independenței băncii centrale devine o provocare majoră pentru anul 2020. Pe de o parte, BNM trebuie să-și demonstreze independența în decizie prin distanțarea politicii monetare de la interesele guvernării. Pe de altă parte, parlamentul trebuie să asigure numirea unor persoane apolite în conducerea BNM, ținând cont de faptul că mandatul a doi vice-gubernatori expiră la mijlocul anului viitor. Pe lângă aceasta, menținerea independenței juridice a băncii centrale este un alt test pentru guvernare. Fie că e vorba de găsirea unei soluții în cazul dobânzilor pe care Ministerul Finanțelor le plătește către BNM pentru garanțiile acordate anterior de către guvern băncilor falimentare, relaxarea politicii monetare în contextul creșterii deficitului bugetar sau chiar intenția de a simplifica procedura de demitere a Guvernatorului, acestea trebuie să se bazeze strict pe principiile internaționale de independență a băncilor centrale și anume: (i) suficient capital pentru implementarea politicii monetare; (ii) protecție juridică a membrilor organelor de conducere; și (iii) interzicerea creditării directe a guvernului.

8. Investigarea fraudelor din sectorul bancar

La mai bine de 5 ani distanță de la fraudele din sectorul bancar, opinia publică încă nu are rezultate clare asupra ceea ce s-a întâmplat și mai ales, cine se face cu adevărat vinovat. Chiar dacă au fost lansate mai multe investigații, strategii de recuperare sau comisii parlamentare de anchetă, rezultatul este același - mai multe întrebări decât răspunsuri. Un lucru totuși devine clar, atât fraudele, cât și procesul de investigare au avut și au în continuare un puternic caracter politic, fiind un test mult prea greu pentru sistemul de justiție. Prim urmare, investigarea furtului miliardului rămâne un caz de interes sporit pentru societate și o provocare majoră pentru autorități, mai ales că în martie 2020 expiră Acordul cu FMI care a menținut viu acest angajament. Cu trecerea timpului nu doar că se reduc șansele de recuperare a banilor, dar crește și povara Ministerului Finanțelor care este nevoit să utilizeze inclusiv banii plătitorilor de taxe pentru a rambursa datoria către BNM.

9. Răcirea economiei mondiale

Economia mondială indică semne clare de „răcire”, iar acest fenomen este acompaniat de tensiunile economice și chiar geopolitice dintre cei mai mari jucători la nivel global, fapt ce subminează și mai mult performanțele comerciale și perspectivele investiționale pentru perioadele următoare. De altfel, anticiparea stagnării prețurilor la produsele alimentare la nivel internațional, dictată de majorarea disponibilităților la export, precum și temperarea industriei automotivă din UE va amplifica efectele negative asupra creșterii exporturilor moldovenești spre această direcție. În același timp, condițiile comerciale de pe piața CSI (în speță, Federația Rusă) rămân incerte, iar perspectivele modificării acestora deocamdată sunt ancorate doar în promisiunile preelectorale. Din aceeași perspectivă ar putea fi revizuite și planurile investiționale ale companiilor străine în Republica Moldova, iar fluxul remiterilor persoanelor fizice cu certitudine va avea de suferit, fapt ce va avea repercusiuni negative asupra consumului.

10. Presiunea pe contul curent

Atât factorii economici interni, cât și externi de natură obiectivă, indică asupra eventualei accentuări a deficitului de cont curent al balanței de plăți pentru perioada următoare. Perspectiva dată este determinată de reducerea cererii agregate la principalii parteneri comerciali, fapt ce va influența negativ dinamica exporturilor moldovenești (deși, reducerea consumului intern concomitent cu diminuarea importurilor ar putea influența într-un mod pozitiv balanța comercială). Însă, reducerea remiterilor, stagnarea investițiilor străine și declinul anticipat al asistenței externe nu vor mai fi capabile să echilibreze componentele deficitului de cont curent, fapt ce ar putea pune presiuni asupra monedei și datoriei externe.